

Kilka informacji o historii Baranowic¹

Nazwa Baranowice utworzono od przezwiska Baran, które nosił pierwszy tutejszy osadnik, względnie organizator (zasadźca) wsi. Należy do bardzo starej kategorii nazw miejscowych, które są tworzone przez sufiks -ice / -owice.

W źródłach historycznych nasza miejscowość występuje pod nazwami: Baranowicze, Baranowitz. Hitlerowcy w czasie II wojny światowej zmienili ją na Hornsdorf.

Dzielnica Baranowice oprócz centrum posiada historyczne przysiółki:

- Podlesie – skupisko kilkunastu gospodarstw położone między centrum i przysiółkiem Nowy Dwór. Nazwa topograficzna – osada pod lasem.
- Szoszowy – w południowo zachodniej części wsi. W średniowieczu była to samodzielna osada, od początku istnienia należy do parafii w Warszowicach.
- Piekucz – skupisko gospodarstw na oddalonym od centrum południowowschodnim skraju wsi, na ciężkich glebach gliniastych nad rzeką Pszczynką. Pochodzenie nazwy nieustalone. Tradycja utrzymuje, że toponim tego zakątka wziął się od nazwiska pierwszego osiedleńca.
- Nowy Dwór – w sąsiedztwie leśniczówki istniał, wspomniany już w 1733 r., folwark Neuohf, czyli Nowy Dwór, który pierwotnie wraz z Szoszowami należał do parafii Warszowice, zaś obecnie jest w granicach parafii Baranowice. Były tu budynki mieszkalne (czeladniki) i gospodarcze. Po drugiej wojnie zakątek ten nieformalnie zwano Gilówką - od nazwiska gospodarza uprawiającego ziemię podworską. Pozostałą część folwarku rozparcelowano między gospodarzy. Gilówka została odsprzedana Rolniczej Produkcyjnej w Baranowicach. Dziś przysiółek przeżywa swój rozkwit. Na rozparcelowanych i sprzedanych przez RSP polach powstają baranowickie osiedla domków jednorodzinnych.

W XV stuleciu wydawało się, że młodsze i mniejsze Baranowice staną się przysiółkiem wsi Szoszowy, tymczasem stało się odwrotnie. Właściciele okolicznych dóbr osiedlili się w Baranowicach, a nie w Szoszowach. Bliskie sąsiedztwo z Żorami sprzyjało szybkiemu ich rozwojowi. Każdy kolejny właściciel baranowicko – szoszowskich dóbr wołał przebywać w Baranowicach. Tu wybudowano „zamek” i główne zabudowania dworskie. Baranowice wraz z upływem lat stawały się silniejsze i ważniejsze. W konsekwencji tego, gdy pod koniec XVIII w. powoli zaczął się wykształcać niezależny od szlachty samorząd wiejski, stały się one także siedzibą wójta.

Pieczęć Baranowic

Według historyka Mariana Gumowskiego godło Baranowic, znajdujące się w gminnym sekrecie, wyobraża półfigurę Madonny z Dzieciątkiem na ręku. *„Znamy dwie pieczęcie z takim herbem, niemiecką i polską, które tym jeszcze się różnią, że pierwsza rysuje Madonnę bez korony, z Dzieciątkiem na prawej ręce, druga zaś daje Madonnie koronę na głowę, a dzieciątko na lewą rękę. Pierwsza pochodzi z pocz. XIX w., ma napis GEMEINDE BARANOWIC/RYBNIKER KREIS (29 mm) i wyciśnięta jest na akcie z 1835 r. w Archiwum starostwa rybnickiego. Druga sprawiona została po 1921 roku, ma opis: GMINA BARANOWICE/ * POWIAT RYBNIK * (33 mm) i jest do dziś używana. Przy głowie N.P. Maryi dodaje gwiazdki w aureoli. Herb ten ujęty w kolory może mieć białą ubraną postać Madonny, złotą koronę i aureolę, niebieskie tło”*. M. Gumowski godło Baranowic umieszcza na tarczy typu hiszpańskiego.

¹ Opracowano na podstawie: Z. J. Orlik, *Baranowice. Szkice z dalszych i bliższych dziejów*, Żory 2012

Na śląsko – małopolskim pograniczu

W połowie X w., nim powstało polskie państwo piastowskie, teren dzisiejszych Baranowic był najbardziej wysuniętą na wschód częścią Śląska. Dalej były już ziemie plemiennego państewka Wiślan. Granicę między tymi dwoma obszarami wyznaczał na naszym terenie strumień, do dziś zwany Baranówką. Nie było słupów granicznych, ale w węzłowych miejscach istniały podobno graniczne kopce.

Początki wsi

Z „Księgi uposażeń biskupstwa wrocławskiego” znajdują się nazwy praśląskich wiosek, które dziś tworzą Gminę Pawłowice oraz dwie nazwy przyległych do tej gminy miejscowości. Jedna to wieś o nazwie Szoszowy, zaś druga to bezimienna „villa”, przypuszczalnie obecne Baranowice przed ich zasiedleniem.

W 1407 roku władca księstwa raciborskiego, Jan II, poślubił litewską księżniczkę Helenę Korybutównę, bratanicę polskiego króla Władysława Jagiełły. Zgodnie z umową przedślubną książę raciborsko-opawski wydzielił jej z księstwa raciborskiego Ziemię Pszczyńską jako dożywotnie uposażenie. W 1412 r. powiększył ten obszar o dalsze wioski należące dziś do gminy Pawłowice i dodał do tego jeszcze Woszczyce, Palowice, Bełk, Dębieńsko, **Szoszowy** (Schaschaw) i **Baranowice** (Baranowicze).

Znajdujemy to w dokumencie z 15. listopada 1412 roku. Tego samego dnia zatwierdził tę darowiznę, poprzez stosowny dokument, król czeski, któremu wtedy Śląsk podlegał jako lenno. Dwa źródła historyczne (pierwsze proveniencji książęcej, drugie królewskiej) potwierdzają więc, że **15 listopada 1412 r.** wieś Baranowice już istniała i w podanym czasie wraz z sąsiednią wioską Szoszowy stała się przejściowo częścią ziemi pszczyńskiej. W innym pergaminie, sporządzonym po morawsku w Pszczynie „*tu nedzely przed sw. Barthlomiegem 1467*”, to znaczy 23.8.1467, widnieje podpis niejakiego *Franczka von Baranowitz*. Tak więc mamy kilka dowodów na to, że Baranowice istniały już w 1412 r.

Podział administracyjny

Baranowice (niem. Baranowitz) dziś są dzielnicą Żor, położoną w południowo-wschodniej części miasta. Od XIX stulecia do listopada 1945 roku były jednowioskową gminą. Dnia 1 sierpnia 1924 r. dodatkowo włączono do gminy obszar dworski (Gutsbezirk), który od 1872 r. funkcjonował jako odrębna jednostka administracyjna. Rolę wójta pełnił w niej dziedzic względnie zarządca. Do owego obszaru należały: pałac z przyległymi zabudowaniami dworskimi, folwarki, leśniczówka i gajówki. Po włączeniu w czerwcu 1922 r. wschodniej części Górnego Śląska do II Rzeczypospolitej władzę wykonawczą w gminie sprawował naczelnik wraz z Zarządem (2 – 3 ławników), natomiast organem stanowiącym i kontrolnym była Rada Gminy (ok.10 radnych). Z dniem ostatniego listopada 1945 r. „władza ludowa” zlikwidowała gminy jednowioskowe zastępując je gminami zbiorczymi. I tak w grudniu 1945 powstała zbiorcza Gmina Żory - Wieś. Składała się ze czterech wiosek: Baranowic, Kleszczowa, Osin i Rogoźnej.

Po kilku latach, 29 września 1954 r., zlikwidowano istniejące od 1945 r. gminy zbiorcze. Zastąpiono je mniejszymi jednostkami o nazwie Gromada. Na czele Gromady (Baranowice, Osiny, Kleszczów) z siedzibą w Baranowicach stał przewodniczący Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej. Kolejna reforma zlikwidowała gromady i ponownie powołała do życia większe jednostki, Gminy. Tak więc 1 stycznia 1973 r. powstała Gmina (zbiorowa) Baranowice z siedzibą w Żorach (stary ratusz), składająca się z 6 sołectw: Baranowic, Kleszczowa, Osin, Folwarków, Rownia i Rogoźnej. Z dniem 27 maja 1975 gmina Baranowice przestała istnieć, a wieś Baranowice włączono do miasta Żory jako sołectwo.

Do 29 czerwca 2000 roku miasto Żory formalnie podzielone było na osiedla, dzielnice i sołectwa. W wymienionym dniu wszystkie sołectwa, a więc i Baranowice, utraciły swój statut, zyskując miano dzielnicy Żor. W następstwie tego znikła funkcja sołtysa.

Na dziale wodnym

Baranowice znajdują się w południowej Polsce na Płaskowyżu Rybnickim. Są dzielnicą miasta Żory. Ich społeczne centrum, rejon kościoła i szkoły, leży na 18°43' długości geograficznej zachodniej i 50°1'13" szerokości geograficznej północnej. Na wschodzie graniczą z Kryrami, na północy z Suszczem i Rudziczką. Północnym sąsiadem jest żorska dzielnica Kleszczów, południowym sołectwo Warszowice (Gmina Pawłowice).

Baranowice leżą na dziale wodnym pomiędzy zlewniami Wisły i Odry, który przebiega tu krętą linią od Jastrzębia - Zdroju przez okolice Żor do Orzesza i Mikołowa. Na terenie Baranowic ze wschodniej i południowej ich części wody powierzchniowe podążają do zlewni Wisły (Pszczynka), a z zachodniej do zlewni Odry (Ruda). Przez Baranowice przepływa, niepozorna rzeczka Ruda, prawy dopływ Odry. Płyynie przez tereny o dużej zawartości związków żelaza, co powoduje, że jej wody są „rudkowate” i dlatego rzekę nazwano Rudą. Baranówka natomiast to strumyk, którego bieg wyznacza granicę baranowicko – kryrską i jest lewym dopływem Pszczynki. Wypływa on ze stawu Godziek. W centrum wsi, w sąsiedztwie budynków b. RSP istnieje Baranek - staw hodowlany karpia. Na pograniczu Baranowic i Kleszczowa znajduje się staw Kaganiec (przez mieszkańców zwany Gagańcem) – staw hodowlany karpia, a obok znajduje się staw Łakota.

Baranowice od strony Kryr otacza kompleks leśny zwany Baraniokiem, który należał do właścicieli miejscowych dóbr rycerskich. Ostatnimi byli baronowie von Durant, następnie spółka Giesche. Obecnie jest własnością Lasów Państwowych. Początkowo Baraniok należał do Nadleśnictwa Orzesze, później do Rybnika, następnie Kobióra, a od 2003 roku do Nadleśnictwa Rybnik, obręb Żory, leśnictwo Baranowice. Występują tu: jelenie, sarny, daniela, dziki, lisy, borsuki, tchórze, kuny, jenoty, gronostaje, pospolite łasice, krety, wiewiórki, normice, norniki, ryjówki, szczury, kilka gatunków myszy. W zbiornikach wodnych i rzekach występują wydry, piżmaki i rzęsiorki. Na tutejszym terenie można zaobserwować około 60 gatunków ptaków. Swe gniazda w Baranowicach mają bociany białe oraz bociany czarne (klajstry).

Na terenie wsi rośnie wiele dębów objętych ochroną gatunkową. Ich dokuczliwym sąsiadem jest chroniony chrząszcz kozioróg dębosz.

Marzenie mieszkańców

Wielu mieszkańców marzy o tym, aby bocianom naprawiono komin, a ludziom wyremontowano zamek.

Baranowicki pałac powstał w XVII wieku, ale ostateczny kształt klasycystyczny zyskał dopiero dwa wieki później za sprawą barona Emila von Duranta, starosty powiatu rybnickiego, rycerza zakonu joannitów, pana na Baranowicach i Osinach. Właściciel odnowioną siedzibę otoczył rozległym parkiem, który stał się ulubionym miejscem przechadzek jego żony Charlotty. Ostatnim właścicielem był Henryk Baron von Durant. Po I wojnie światowej jego majątek został częściowo rozparcelowany. Odkupiła go spółka akcyjna Giesche i przekształciła w ośrodek czasowy dla górników, a w latach 50. budynek zajęła szkoła podstawowa. Dopóki działała, pałac był utrzymywany w stosunkowo niezłej formie. W latach 90. szkołę przeniesiono do nowej siedziby, a pałac sprzedano prywatnym inwestorom. Miasto odkupiło pałac i obiecało remont i rekultywację zdevastowanego budynku i parku .

Więcej informacji o Baranowicach:

<http://www.sbc.org.pl/dlibra/pubindex?dirids=59>